

Turóczi Ildikó

Dr's round

Szudán, általajkincseit tekintve az afrikai kontinens legprosperálóbb országa lehetne. Nem így van. 2011-ben Dél-Szudán függetlenítette magát, majd a nagyhatalmi érdekháborúk által generált és manipulált etnikai villongások, törzsi konfliktusok néhány év alatt elképzeltetlen szegénységbe taszították mindkét ország vidéki lakosságát: az éhínség és a bizonytalanság általános, az oktatás és az egészségellátás gyakorlatilag megszűnt, a hajléktalanok száma egyre nő, eddig nem látott betegségek pusztítanak a védtelen törzsekben. Ilyen helyzetben jól jön(ne) a humanitárius segítség, de kérdés az, hogy ez mit, mennyit és hogy old meg, és kérdés az is, hogy mennyire sikeres a kommunikáció a segítő és segített között, vagy mennyire etikus a segítő attitűd, mint ahogy kérdés az is, hogy egy humanitárius orvosi misszió önkéntese és a misszió által kiszolgált lakosság találkozása mennyire felel meg mindkét fél elvárásának, vagy egyáltalán találkoznak-e, akár érintik-e egymást ezek az elvárások...

Észak- és dél-szudáni orvosi misszióim ideje alatt ehhez hasonló kérdések foglalkoztattak és adták keretét ennek az írásnak.

I.

Két napja bandukolnak vagy talán három, nem jegyzi ezt senki, mint ahogy azt sem, meddig maradnak vagy mikor térnek vissza. Szinte a teljes vagyonukat hozzák batyuban az ember hátán. Azt a keveset, amit a házban hagytak, megtalálják ha egyszer majd visszatérnek, addig használja más szüksége szerint. A házat sem zárták be, de nem is tudnák, mert nincs zár rajta, ott ahol élnek nincs ez szokásban.

Lassan bandukolnak, a szamár hátán ide-oda billen az öt éves forma gyerek. Látni rajta, hogy beteg, hogy nincs erő benne, élet is csak alig. A csecsemő felsír, a kis csapat megáll, az anya mellére veszi gyerekét; az apa leül, hátát a fa törzsének támasztja. Felsír a középső gyerek, éhes ő is. Az ember az asszonyra néz, az asszony a batyura, az ember előveszi a kerámia tűzhelyt, a bádagedényt és köles lisztet, leoldozza a szamár oldaláról a vizes flaskát, megnedvesíti az alélt gyerek fején levő kendőt, a maradék vizet az edénybe önti.

– Most érkezett – jelenti az éjszakás nővér. – Csillapítottuk a lázát, nincs különösebb baj, alszik.

– Alszik – mondja az anyja is. – Alszik egész nap, napok óta nem eszik, lázas.

– Vér kell neki – mondja a nővér – hogy erősödjék!

Az orvos fáradtan néz a vézna kis testre. Messziről jöttek, valahonnan a világ másik sarkából gyalogoltak ide, jött az egész család a beteg gyermekkel. A kicsi még szopik, a középsőt nem szívesen hagyják mással, nem is igen fogadják, olyan csintalan. Jött az apa, mert hosszú a kezelés és kell a pénz, jött alkalmi munkát vállalni. Itt maradtak, a beteg gyerek az anyjával és a kicsivel egy ágyban, az apa a kórház melletti vendégsátorban.

Három hónapja lázas – folytatja az anyja – már több kórházban jártak, sokféle tesztet csináltak, injekciókat kapott, kezelést maláriára és tífuszra, fertőzésre és férgességre.

Hogy miért jöttek ide? Mert semmi nem használt, mert ha használt volna, nem jöttek volna

– mondja az asszony és mellé veszi, magához öleli csecsemőjét. Az orvos bólint: három hónapja lázas – jegyzi a kórlapba – kapott kezelést maláriára és tífuszra, fertőzésre és férgességre, és mert semmi nem használt, idejöttek. Lép: köldök szintjén, máj: kétujjnyira a jobb bordaív alatt, szemüreg körüli ödéma, szívritmuszavar, tiszta tüdők, végtagokon friss pengemetszések nyoma, testhőmérséklet 39°C, testsúly kb. 12 kiló, hemoglobin 4,3 g/dl, súlyosan alultáplált. Kezdjük 2x150 ml vérrel, lázcsillapítással. Harmincas cseppszám állandó felügyelettel – teszi hozzá – lázcsillapítás után.

– Ha vendég érkezik, fogadd be, vendégeld meg, amíg tovább tud menni – meséli a vacsora mellett a csapat legöregebb tagja. – Ez itt mindig így volt, most sincs másképp – teszi hozzá hangsúlyosan. – A falu szélén láthatsz néhány házat – fordul az orvoshoz – ágygal és tűzhellyel, és nincsenek bezárva, hogy a vándornak, ha erre jár, legyen hova betérnie, erőt gyűjtenie. Ha idegen jön a faluba, az első étel és ital kávé vagy tea, ingyen van neki, hogy tudja, szívesen látott vendég. Ha éjjel érkezik, akár családotól, behívod és ágyat adsz neki, hogy pihenőre térhessen. Ha az ember nincs otthon, akkor az asszony ad neki ágyat, kiviszi az udvaron kívülre, és mellé ételt is visz neki, hogy jóllakják. Így volt ez itt, és így is van – ismétli és a közös tál felé nyúl újabb adag étel után. – Aki nem így tesz – folytatja – azt kinézi a falu, nem látogatja senki, lehet bármilyen gazdag. – Gondold csak el – fordul ismét az orvoshoz – hányan kelnek útra, mert betegek vagy felgyújtják a házukat vagy legelő kell a marháknak vagy munkát keresnek. A vándoréletnek ezer és ezer oka van, hogy élnek túl mindezt, ha nem lennének segítségre?

Az orvos hallgat, ül a rozszant széken, figyel is, meg nem is. Kérdezni akar, majd meggondolja, feláll és nagy adag teát készít magának, gondolatai a gyermek körül forognak.

- A gyermek nehezen lélegzik, lázas, kiütése van, 200 ml vért kapott, leállítottam – üzeni az ügyeletes nővér.
- Hidrokortizon és amit még szoktunk, mindjárt érkezem – szól vissza az orvos. A kórteremben csend van, az anya a kicsit szoptatja, a nagyobbik ernyedten fekszik mellette, a betegek alusznak. Az orvos rezzenéstelen arccal betakarja a sovány kis testet: – Ezt még bírd ki, rendben?! – mantrázza magában.
- Alszik – szólal meg az ügyeletes nővér. – Láztalan, nincs gond.
- Alszik – mondja reggel az anya.
- Doctor's round – rikkantja a nővér. A gyermek megmozdul, az anyjára néz, vizet kér.
- Doctor's round – bólint az orvos – kérem a jelentést.

II.

Váltásruha, két pár cipő, esőkabát, hálósák, fogkefe, fogkrém... Franciska a zsákjára nézett, betette majd ismét kivette a füldugókat. Mélyebben alhat így, de nem biztos, hogy a mély hasznos is. Bár előző útján jó volt nem hallani az éjjel motozó egereket, és nem is foglal sok helyet. Telefon, laptop, fényképezőgép és töltők a kisebb zsákban. Repjegy, másolatok, engedélyek egy közös mappában, nem túlságosan elől, de elérhető távolságban, ismét máshol a másolatok. Az ország szokásairól, elvárásokról és szabályokról szóló infókat majd ismét átnézi, lesz erre idő útközben. Karkötő, színes kis fadoboz, nyakék, könyv, néhány letöltött film, zene, amulett értékű darab – Ennyi épp elég – bólintott és határozott mozdulattal behúzta a zsinórt.

Kinyitotta számítógépét, rákeresett ismét a helyre, átnézett néhány trópusi betegséget, laptopjára gyűjtött néhány fontosnak vélt dolgot. A misszió jónak, hasznosnak tűnt, örült neki.

Az ügyeletes nővér hátradőlt székében. Lassú mozdulattal mint akinek semmi nem sietős, akinek ideje nem órákban és percekben mérendő, az előtte heverő regisztrációs napló után nyúlt, kinyitotta, majd becsukta, tekintete a falon mászó legyet követte. Lassan felemelte a naplót, becélózta a legyet és egy jól irányzott, pontos mozdulattal agyoncsapta.

Elégedetten köpött¹ a cementpadlóra, majd a kórterem kopott matracain heverő alakokra tekintetett. Többnyire messziről és hosszas kezelésre érkeztek, batyujuk az ágyak alatt és mellett hevert. Kölest vásároltak, kását főztek belőle vízzel vagy tejjel és némi cukorral. A homokóra formájú, kisszéknyi magas cserepet, amiben szünet nélkül parázlott a szén, itt találták a rögtönzött konyhán. Családostól jöttek, aki nem volt beteg, ott aludt a kórház melletti vendégsátorban vagy kint a szabad ég alatt. Délelőtt főztek, majd felügyeltek a betegre, beszélgettek, fohászt mondtak, esténként együtt teáztak-kávéztak. Rendje és rendszere volt itt az életnek, a mindennapos kezeléseknak, fájdalmas injekcióknak, reggeli viziteknek, estéli zsvivajgásnak, imának, földre borulásnak.

A nővér kinyújtóztatta merev tagjait, ásított, majd az infúziós állványhoz sétált. A második tasak vér csepeg a tegnap érkezett lány vénájába, fokozott felügyeletet kíván – ez állt az átadásban. A tasakot a lány vénájával összekötő műanyag cső falára feketés massa tapadt. A nővér kicserélte a kanült, kinyomkodta a tasak aljában sűrűsödő alvadékot, gyorsított a cseppszámon, elővett két tableta paracetamolt és ellenőrizte a transzfúziós sürgősségi gyógyszerkészletet – elégedetten bólintott. A beteg mozdulatlanul feküdt, arccal fal felé fordulva, kopott kendőjét fejére húzva.

A gyermek halkán nyöszörgött. Fatma az újszülöttet szoptatta és aggódva nézett kétéves fiára: Mindenki azt mondja, hogy kórházba kellene vinni, mert sokan halnak meg hasmenésben. Tegnap ugyan jobban lett Bahja teájától, de ma már a kását sem tudja megenni. Nasszír azt mondta, úton van, hogy érkezik nemsokára, de ki tudja... Ez a kicsi is beteg, sokan meghaltak a faluban...

– Ha Nasszír nem érkezik, meghal ez a gyermek – szólt oda az anyjának.

– Meghal bizony, ha Nasszír nem érkezik – válaszolta az anyja. – Ha apád élne, ő elkísérne téged, de apád rég meghalt.

– Menjünk anyám, mélyen alszik ez a gyermek. Hiába rázom, nem ébred fel – szólt ismét Fatma az anyjához, és kopott zsákokat tett a szamár hátára, ráfektette az alélt gyermeket, hátára vette a kicsit.

– Megver a férjed, ha férfi nélkül mész, és megver engem is – ült le az anyja a konyha földjére. Fatma rácsapott a szamár hátára. – Vigyázz a többire – szólt vissza az anyjának, és elindult a koleratáborba.

¹ A köpésnek, a csettintéshez hasonlóan, ebben a környezetben nincs bántó vagy pejoratív metakommunikációs szerepe. Míg a csettintés helyeslést, igenlést jelent, a köpés reflexszerű cselekvés különösebb jelentés nélkül.

Egyre-másra érkeztek a betegek. A száraz évszak fegyveres konfliktusait esős évszakban a kolera és egyéb trópusi bajok váltották fel. Kiszáradt, alélt gyermekeket, felnőtteket hoztak számárháton, ágyastól. A fémvázaz, vastag műanyagszáלבól font ágyakat leemelték, a rögtönzött sátrakba vitték, vödört toltak alájuk.

Franciska az eszméletlen beteg pulzusát kereste. – Öt liter Ringer, egy liter gyorsan, a többi negyvenes cseppszámmal – mondta a mellette álló nővérnek. A nővér ránézett a rögtönzött kórlapra és bólíntott. Az orvos nyelvét nem értette ugyan, viszont a kulcsszavakat és a számokat megjegyezte.

– Alszik – szólalt meg Arasid mosolyogva. Franciska fáradtan nézett kollégájára – Nem alszik, eszméletlen. Arasid tovább mosolygott – Mélyen alszik – ismételte, majd a lány lába mellé köpött. – Mestertalálat, a cipőmtől épp egy centire és mindig ugyanoda – gondolta Franciska. Összegyűjt, formáz, foga között kiscercint kint vagy bent, bárhol és bármikor. Itt így szokás és pont.

Franciska a harmadik ágyasbetegre nézett, a tele vödörre, a beteg kiszáradt bőrére, távolba vesző, merev tekintetére, a mellette fekvő néhány hetes újszülöttre. Két nappal ezelőtt érkeztek hárman. A kétévest tegnap temették.

– Megy tovább a Ringer folyamatosan, lassú cseppszámmal, és adj neki egy gramm ceftriaxont. Az újszülöttet pedig vigyék haza, ő rendben van – szólt az önkéntes nővérnek lassan tagolva a szavakat. A nővér a beteg tejtől duzzadó mellére mutatott, Franciska bólíntott.

– Egy napig más anya szoptassa a babát, aztán majd meglátjuk. Az anya hallgatott, felült, előbb az újszülöttre nézett, majd az orvosra és erőteljest köpött a tábor döngölt földjére.

– Új beteg érkezett – rikkantott Arasid vigyorogva. Franciska bólíntott, indult, beteget hoztak számárháton, ágyastól...